

PÉCSI GYÖRGYI

Tiszatáj anzix

Végül, a könyvszelekció után kidobásra kerültek a nagy gondossággal összegyűjtögetett folyóiratok is, a hiánytalan évfolyamú fontosak, meg a kevésbé fontos hiányosak, a hetvenes évek végétől kétezer-valahányig. Kinőtték a lakást, kinőtték a garázst is. Doboz doboz hátán, gyerekbicikli, síruha, téli gumi, benzineskanna, VHS-kazetták, gumicsizmák, és persze, folyóiratok. Kortárs, Tiszatáj, Valóság, Hitel, Alföld, Filmvilág, Filmkultúra, Nagyvilág, Vigilia, Forrás, Bárka, Életünk, Új Forrás, Jelenkor, Látó, Székelyföld, Irodalmi Szemle, Kalligram, Árgus, Pannon Tükör. *Egyszer majd még kellhet*, gondoltam valamikor, aztán beláttam, lassan minden fölösleggé, lommá válik. Könyveknek találtam gazdát, kortárs verseknek elvétve, folyóiratoknak egyáltalán nem. Tehát szelektív. Amúgy is egyszerűbb az interneten keresni, s ha mégsem lenne digitalizálva, előbb a könyvtár, mint a garázs.

Kis targoncán húztuk a szelektívbe, pár lapszámot tartottam csak vissza, Filmvilág (moziőrület), kétheti Hitel (rendszer-váltás-relikvia), Nagyvilág, szamizdat Beszélő. Rokonszenves cigányember biciklizget mellénk, csöndesen kérdezi, valami tankönyv, a gyerekeknek olvasnivaló nincs-e köztük. Nincs, mondom kurtán, ez *csak irodalom*. Lányom szikrázik, *muszáj ennyire ortopédnak lenned*, adhattunk volna... adhattunk volna...

Már nem gyűjtök folyóiratot, elolvasom, továbbadom. A garázs ennek ellenére megtelik. Kezdjük újra a szelektálást. Filmvilág, Nagyvilág, kétheti Hitel, szamizdat Beszélő – marad. És egy méretes, rejtőzködő dobozban legalul, a legbiztonságosabb helyen: Tiszatáj, komplett évfolyamok a nyolcvanas évekből. Sehogy sem emlékszem, miért is tartottam vissza a Tiszatájat, ha csak egy-két lapszám, értem, de teljes évfolyamok '86-ig? Mindegy, most már marad.

Ámulok, hogy bírtam havonta legalább 6-8 folyóiratot kezdő tanári fizetésből megvenni (plusz cigiztem, meg kocsmáztunk). Akkortájt minden valamirevaló újságos standon nemcsak ott voltak az irodalmi meg az összes művészeti folyóiratok, de igyekezni kellett a beszerzésükkel. Volt pár kedvenc újságosom, de a Tiszatájat a Rákospalota-Újpest vasútállomás standján vettem meg, mert az árus (egyszerű, nyugdíj felé tartó férfi vagy nő) félretette. Egy idő után érdekelni kezdte, mi a jóisten lehet benne, ha mániákusan minden számot megveszek, és nem bánta, ha időnként beszámolok. Úgy átabotában mondtam, hogy amolyan mozgolódásféle van az irodalomban, határon túli magyarok, ilyesmi.

Nagyon jó volt a nyolcvanas években Budapesten fiatal értelmiséginek, irodalombarátnak (netán valamelyest az irodalom művelőjének) lenni. A magyarországi irodalomban a hetvenes évek elején indult el az értékmegáradás (Szilágyi István a hatvanas évek erdélyi irodal-

* 1947 márciusában indult útjára a Tiszatáj folyóirat. Története, e küzdelmekkel és eredményekkel teli 70 év nemcsak a mindenkori szerkesztőség története, de főképpen a lapot írással, gondolattal és étellel megtöltő szerzők, barátok és kollégák története. Közülük kértünk meg néhányat, hogy az ünnep alkalmából számoljanak be a folyóirathoz való kapcsolódásukról, emlékeikről, a Tiszatájban megjelent fontos olvasmányaikról. A 70 éves Tiszatájat köszöntő ünnepi sorokat következő számainkban mutatjuk be.

máról), a nyolcvanas években pedig – emlékezetem szerint – elképesztően izgalmas pezsgés kezdődött a szellemi élet minden területén, kristályosodni kezdtek az ellenzéki mozgalmak, ez a pezsgés-nyüzsgés pedig egybeesett a, mondjuk így, szellemi felnőtté válással (meg amúgy is fiatal voltam). Beérett a nomád nemzedék, nomád értelmiség, beérett a táncházmozgalom, átléptük a határokat, fölfedeztük Lengyelországot, Erdélyt, a határon túli magyarokat, az alternatívokat. Mindenhonnan áradt az érték, mintha minden akkor akart volna hirtelen megszületni. Bizottság együttes, Európa Kiadó, szamizdat Beszélő, Bibó-émlékkönyv, dokumentumfilmek (Sára Sándor, Gulyásék), Jeles András meg Bódy Gábor filmjei, másolgatva az Irodalmi Újság '56-os száma, stencilezve Hamvas-esszék, filmklubok, Eötvös Klub, Kaszák Klub, Lakitelken Lezsák. És persze: Tiszatáj, Forrás, Kortárs, Alföld, Életünk, Nagyvilág, Filmvilág, ef-Lapok. Amolyan reformkor hangulat volt, dinamikusan feszült és jólesően izgalmas, mint amikor ha nem is az ország, de az elit hirtelen megérzi az erejét.

Csapatostul jártunk rendezvényre, mint a szivacs, szívtunk be mindent (az irodalom mellett én főleg a filmekre buktam), akkortájt természetes vagy alapértelmezett volt a figyelmes odafigyelés. Semmi közéleti, politizáló ambíciót nem éreztem magamban, csak figyeltem, tanultam. Ezért is nem emlékszem, miért lehettem ott az írószövetség 1986-os közgyűlésén, de hogy ott voltam, az biztos. Talán mint JAK-os kaptunk privilegizált engedélyt, hogy lássuk a Nagy Írók rettentő/elrettentő fontos gyűlését, nem tudom.

A Vigadó épületének a színháztermében zajlott a közgyűlés (*elízelt* palotának is nevezik a lebontott és helyére épült kristálypalotát, ma munkahelyem), Pintér Lajos mellett ültem egészen fent, bal oldalt, félig sötétben, Lajos előzőkenyen kommentálta a megszólalókat, ki kicsoda, mi az üzenete, értelme, jósolgatott, mi lesz ebből. Albert Gábor, Csoóri Sándor, Mézőly Miklós, Berecz János – kapkodtam a fejemet, próbáltam követni a hozzászólásokat, de inkább csak a nagy izgatottságra emlékszem, meg az igen feszült légkörre, s hogy valami nagyon súlyos történik.

Semmi gyakorlati érzékem nem volt, hogy még aznap éjjel, frissiben lejegyzeteljem, mit láttam, hallottam, nem voltam aktív részese a közgyűlésnek (megfigyelő, mint Mongólia a KGST ülésein). A '86-os közgyűlés, ezt már Gyuris György példásan akkurátus könyvéből (*A Tiszatáj fél évszázada*, Somogyi Könyvtár, 1997) tudom, egyik fő pontja a Tiszatáj-ügy volt. Júniusban jelent meg Nagy Gáspár *A Fiú naplójából* című verse, ez verte ki a biztosítékot, Kádár bevadult, főszerkesztők leváltása, a lap felfüggesztése, valójában betiltása. Gyuris előzőkenyen elküldte a könyvét, nem volt kapcsolatunk, nem értettem, miért, aztán láttam, hogy októberben száztizennégy „író, művész és más értelmiségi” tiltakozó levéllel fordult a párt Központi Bizottságához és a Minisztertanácshoz, a tiltakozó aláírók közt pedig az én nevem is szerepel. Egyszerűen elfelejtettem, pontosabban rémlett, hogy igen, de nem voltam biztos benne, hogy tényleg én is aláírtam-e, általában nemigen írtam alá, egy pillanatra zavarba is jöttem az imponáns névsor láttán. A tiltakozó levél a debreceni irodalmi napokon készült, nyilván végig politikáról, Tiszatájáról, Nagy Gazsíról lehetett szó, de arra sem emlékszem, hogyan kerültem Debrecenbe 28 évesen. Talán JAK-küldöttként, talán Lezsák, talán Nagy Gazsi patronált be (akkoriban még a negyvenes is tapsifüles pályakezdő fiatalnak számított) – este közös népdaléneklés, svédasztalos reggeli az Aranybikában (töltött káposztával). (A közös éneklés nagyon hiányzik.)

Úgy emlékszem, '76-77-től olvastam rendszeresen a lapot, kötelességszerűen minden számát, elejétől a végéig. Akkoriban természetes volt, hogy olvassuk a folyóiratokat, hogy be-

szélünk a megjelent írásokról. A fontosakról pláne. Határon túli irodalom, nemzetiségi kérdés – szívügyem volt –, a Lancranjan-ügy, Illyés, Sütő, Csoóri, Nagy Gáspár, Baka – természetes, hogy a Tiszatáj az elsők között. Ebben a számomra ősrégi Tiszatájban nem jelent meg írásom. Nagy Gáspár bátoríttatott, küldjek valamit a lapnak, halogattam, s amire megjött volna a merszem, puff, megszűnt.

Tudtam Ilia Mihályról (*a Tanár úr*), és sajnáltam, hogy nem lehettem a tanítványa. Nem emlékszem, mikor küldte az első születésnap-i üdvözlését, de onnantól valahogy másként érezkeltem a helyemet. Az az írói kör, amely a hetvenes–nyolcvanas években megjelent a Tiszatájban, számomra eligazító volt. *Odatartozónak* éreztem magamat, de, hogy is mondjam, efelől csak Ilia tanár úr első levelezőlapja után bizonyosodtam meg.

Később Olasz Sándor hívtott szerzőnek, '90-ben jelent meg az első írásom a lapban. Olasz becsültem, abszolút megbízható, korrekt irodalomtörténésznek és szerkesztőnek ismertem, velem is kimondottan figyelmes és előzékeny, de talán a távolság miatt (személyesen alig találkoztunk), kissé feszengős volt a kapcsolatunk – 2010-ig. Akkor, talán a Könyvhéten jutottam el Hódmezővásárhelyre, Németh László-könyvbemutató, Ágnessel, Magdával és Lakatos Istvánnal beszélgettem a könyvről népes hallgatóság előtt – oda-odapislantottam Olaszra, figyelmesen, finoman biccentett. Akkor már nagyon beteg volt, ő jobban tudta, mi meg nem tudtuk, hogy mit tudjunk. Először jártam Vásárhelyen, este sétáltunk, bemutatta a várost, szülővárosát, történeteket mesélt épületekről, Németh Lászlóról, magáról, a lapról, küszködéséről, hogy hogyan lehet hűséges a régi Tiszatáj szellemiségéhez a rendszerváltozás után húsz évvel, egészen más szövegekörnyezetben. Megint *odatartozónak* éreztem magamat, és sajnáltam a köztünk feszengő évtizedet.

Olasz Sándor után már mint egy másik lap munkatársa (Kortárs) figyeltem az új szerkesztőséget. Drukkolok, meg persze valami vetélytársféle is. De mégis inkább drukkolok, össze tudja-e szedni Hász Robi a csapatot, hogyan tovább azzal a hatalmas örökséggel, amelyik kötelez, vagy radikális váltás (a 'megváltozott szellemi-kulturális térben'). Aztán megkönynyebbülés.

A garázskiürítésnél a téli gumik, utazóbőröndök, a gyerekek kinőtt játékaik társaságában a Nagyvilág számait tartogattam az egyik legtovább. Fázsy Anikó halálával megszűnt a Nagyvilág, és most, amikor pláne lehetne világirodalmi folyóirat, pont nincs.

Meghozza a posta az új lapszámot, és a borítékra pillantva nem a Tiszatáj mostani borítója jelenik meg előttem, hanem a régi, a nem túl szép, mindenféle színű borítók egyvelege és arcom egymásba úszott víziója (Ilia tanár úr, a jegyzetelő Vörös László, Nagy Gazsi, Baka Pista, Olasz Sanyi, Tandori, Csiki Laci, Szepesi Attila, Fried tanár úr, Bombitz Attila, Füzi Laci, Sándor Iván). És izgulok, hogy megint valami jó kis világirodalmi összeállítás legyen benne (I. Nagyvilág-hiány), mint volt az osztrák szám, a García Lorca-szám, a Klaus Mann, meg Thomas Mann, a Mann-család lapszáma... és osztok-szorok, hogy ezt a számot kinek fogom pontosan továbbadni.